

12

ԿԸ ԲԱԺՆԵՄ... ԿԸ ԲԱԺՆԵՄ...

Կը բաժնեմ՝ ձեր ցաւը . կը բաժնեմ ձեր սուգը . կը բաժնեմ ձեր ուրախութիւնը . . . : Ահա ցաւակցութեան եւ ուրախակցութեան ընդհանուր բանաձեւը , որով կը ծեփուի յաճախ մեր թերթերը եւ լրագիրները , անդամ մըն ալ ցոյց տալով թէ որքան օտարասէր ենք : Մեր մաղթանքի Վամ ցաւի արտայայտութիւնն իսկ հայերէնի խորթ ձեւերով կ'արտայայտենք :

Ունինք ուրախակից, սգակից, ցաւակից բառերը. բայց ատոնք ա՛լ հինգած են. հետեւաբա՞ր. բառարանին չկտրուած էջերուն մէջ պիտի մնան, ձայներնին քաշած: Ահա պատճառաբանութիւնը անոնց որոնք դիտակցաբար ծառայ կը դառնան այս նոր եւ օտար ձեւերուն. կը բաժնեմ ... կը բաժնեմ ...:

Կը բաժնեմ նաեւ... ձեր կարծիքը. աս
ալ շատ դորձածական կը դառնայ հետը-
հետէ, նաեւ ընտանեկան խօսակցութիւն-
ներու մէջ, կէս դիտունի հովեր տալու
համար. կամ որոշ լրջութեան ջնարակ մը
քսելու համար մեր արտայայտութեան ե-
ղանակին:

Համակարծիք, համամիտ, համաձայն
գաղափարակից, ձայնակից բառերը ինչո՞ւ
հնարուած են հայերէնի մէջ. եւ մենք ի՞նչ
պէտք ունինք օտարէն բանաձեւ մուրալու .
Թողունք որ գեղեցիկ ու սրամիտ բանաձեւ
մըն ալ է՝ Տափակ բաժնել բայը չի հա-
մապատասխաներ արդէն Էւրոպական բա-
նաձեւին . շատ շատ միասին կը բաժնեմ
սիրտի ըսէինք, եւ ոչ Թէ կը բաժնեմ . բաժ-
նելը նիւթական իմաստ մը ունի, կարծէք,
եւ անհաշու է այդ պարագաներուն :

ՄԱՂԹԱՆՔ ԸՆԾԱՅ ԵԼ

Այդընհաուրը, Միացեալ Նահանգներու
Նախագահը, նամակ մը ուղղած է Ն. Ս.
Պիոս ԺԲ. Սրբը. Քահանայապետին, Փոխ-
Նախագահ Ռիչարտ Նիքսոնի ձեռքով:

Թւերթի մը մէջ հրատարակուեցաւ այդ նամակին թարգմանութենէն մաս մը, ուր կը կարդանք. « Խնդրեցի Փօլ-Նախագահէն որ ընծայէ Ձեզի իմ անձնական ամենաջերմ մարդԹանքներս... » (Մասիս, 21 Մարտ, 1957, էջ 1) :

Չեմ գիտեր այդ տեղ գործածուած ըն-
ծայել ըստին համապատասխան անդլիկե-
րէնը : Բայց կրնամ ըսել որ հայերէնը սը-
խալ է . պէտք էր ըսուիլ ներկայացնել :

Փոռնջ մը ծաղիկի վարեւի է ընծայել .
բայց մաղթանքին համար ունինք ներկա-
յացնել բառը . մաղթանք, շնորհաւորու-
թիւն... ներկայացնել :

ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յուսաբեր ԿԸ ԳՐԷ (19 Յունուար, 1957,
էջ 4, սխառ 2)

Նրկո՛ւ քաղեկամբնէր կր խօսի՛ն .

— Երբ մէկուն բաճկոնին վրայէն կոճակ մը պակաս տեսնես ի՞նչ կը խորհիս, կը հարցնէ առաջինը :

— Թէ՛ պէտք է ամուսնանայ, կը պատասխանէ Էրկրորդը:

— Իսկ Եթէ ամուսնացած է :

— *ἡ ἔμπειρος ἡ πεπονημένη* :

Սրամատութիւնը ներկայացուած է ըթա-
ցած : Նախ , ինչո՞ւ այդ վերնադիրը . ըն-
թերցողը միթէ չէ՞ կարող հասկնալ՝ թէ
որոնց միջեւ կը դառնայ խօսակցութիւնը :

Երկրորդ, ԽՍՀՆ Հարկ կայ աւելոյցներ. և՛
հարցնէ առաջինը... Էւ յետոյ կը պա-
տասխանէ երկրորդը: Երրորդ կա՞յ որ
յանկարծ միջամտէ:

Հիմա հարց կու տանք թէ ի՛նչ կ'ընեն
մեր խմբագիրները: Հսկել, չի բաւեր մի-

այն խմբադրականի մը կամ գլխաւոր յօդ-
ուածի մը լեզուին վրայ, այլ պէտք է հըս-
կել նաեւ ամէնէն մանր մունր տեղակալ-
ներուն վրայ, որպէսզի հոն ալ փայլի
Մեծասքանչը :

ԴԱՐՁԵԱԼ ՔՆՔՈՅՇ...

Նայիրի չաբաթաթերթն է որ դարձեալ
այս սխալ ձեւով կը ներկայացնէ քննուշ
բառը . ու մենք կը աստիպուինք Երրորդ ան-
գամ անդրադարձնել որ քննուշ չի գրուիր
ոյ-ով, այլ պարզապէս ու-ով. պատճառ-
ները տուած ենք արդէն նախապէս . գե-
րադանցօրէն լաւ կերպով բացատրած է
նաեւ Հ. Ա. Ղալիկեան ժամանակին :

Նախորդ մեր անդրադարձութիւններուն
մասին տես «Բաղմալէպ», 1953, ք. 1-3,
էջ 64: 1955, ք. 11-12, էջ 271):

Մինչ իւր կատարենք այս դիտողութիւնը, միւս կողմէ չենք ուզեր մեր ընթերցողներուն աչքին վարկաբեկել Նայիրին Այո՛, ունինք կարգ մը թերթեր, որոնց մէջ սխալ որսալու համար իւր բաւէ աչքերնիս դոց կարդանք ու մատենիս բախտով կէտի մը վրայ դնենք։ Նայիրին ատոյ՜ կէտի մը վրայ դնենք։ Նայիրին ատոնցմէ է՛ . կենդանի, ճկուն լեզու մը ունի եւ ուղղադրութեամբ անթերի . անոր մէջ սխալ գտնելը հակիթին մէջէն մազ հանելու պէս բան մըն է։ Հետեւաբար մեր դիտողութիւնը պարզապէս նախանձախնդրական ճիշդ մըն է։

ԵՐԿՈՒ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒՍ

Քանի որ խօսքը Նայիրիին ուղղեցինք,
քիչ մըն ալ երկարենք: Նայիրիին այն թեր-
թերէն է, զոր գրեթէ ծայրէ ծայր կը կար-
դամ. ու մանաւանդ կը սքանչանամ անոր
լինծաւանջին գեղեցիկութեամբ:

Վերջին թիւերէն մէկուն մէջ հանդիպեցալ անընթեռնելի ձեւին (10 Մարտ 1957, էջ 9, Երկրորդ սիւնակ):

Հատիկ է ուղղել, անրնթեռնվի, առանց

այդ ե-ին. բառն է ընթերցող, որ բար-
դութեան ընթացքին վը կորսնցնէ իր ու-ն
եւ կ'ըլլայ անընթերցողի. ինչպէս ունինք
անյեղի բառը, որ առաջ կու գայ յետու
ձեւէն (կը նշանակէ փոփոխուիլ). իսկ ան-
յեղի՝ անփոփոխի, անալլալի:

Այս առթիւ, նկատենք որ մեր բարդու-
թիւններուն մէջ մենք յաճախ կը գիմենք
գրաբարին. աշխարհաբարի մէջ ունինք
կարդալ բառը. բայց բարդութիւնները
կ'առնենք գրաբարի ընթեռնուլ բառէն. կը
գործածենք ընթերցում, ընթերցումս, ըն-
թերցարան, ընթերցանութիւն, ընթերցա-
սէր ևւն... Գրաբարի մէջ չունինք ըն-
թեռնել բառ, որ ընթեռնելի ըլլայ. այլ
ուղիղ ձեւն է ընթեռնուլ. որով ընթեռնի:

Մեր երկրորդ զեռոցում թիւնը կ'ուղղուի
յամբնայնդէպս բառին, զոր Նալիլին այս-
պէս իշարու հպած կը գործածէ, իբրեւ
մէկ բառ յամբնայնդէպս, և ոչ թէ յա-
մբնայն դէպս:

Այսպէս կը գտնենք այս տարուան Մարտ 10ի Թիւին մէջ, էջ 5, Երրորդ սիւնակ. ուրիշ անգամներ ալ այդպէս զրուած ձեւերու հանդիպած ենք. (Նալիբի, 18 Սեպտ. 1955, էջ 5: 21 Օգոստ. 1955, էջ 1):

Նայիրիի մէջ յաճախ հանդիպած ենք
 նաեւ արաբով ձեւին, ալյալէս միասին
 կցուած :

Կեդրոնանալով յամենայն դէպս ձեւին
վրայ, կը համարինք որ լաւագոյն է գրել
այսպէս, իրարմէ անջատուած, յարգելով
գրաբարին պահանջը :

Ճիշտ է որ ժամանակին կը գրուէր դէպ
ի քաղաք, բաց ի անկէ՝ հետզհետէ ձեւա-
ցան դէպի, բացի: Սակայն նոյնը չէ պա-
րագան յամենայն դէպս բառին, որուն մէջ
էրկու նախդիրներ չեն ալլելս՝ որ վրնան
միանալ, ալլ կայ գոյական մը, դէպք բա-
ռը, իր յոդնակի հայցականն ձեւին մէջ ի
նախդիրով, որ այս պարագային անցած
է ամենայն բառէն առաջ ևս փոխուած է

յի, ճայնաւորէն առաջ դրուելուն պատճառով. ի դէպս ամենայնը դարձած եղած է յամենայն դէպս:

Արդ, աշխարհաբարի մէջ կրնանք դըրել աշխարհի միացած՝ ամենապարագայի. անշուշտ ո՛չ. ինչո՞ւ համար դրաբար ձեւը յիշատակած ատեն միացնենք իրարու:

Լաւագոյն է գրել յամենայն դէպս. կամ ալ հրաժեշտ տալ անոր, եւ որդեգրել համարադասական աշխարհաբար ձեւը:

ԱՄԷՆՈՒՐԵՔ

Շատ մը թերթեր ու զրոյներ կը նախընտրեն եւոյլ գրել այս բառը, աշխարհ ամենուրեք:

Ուղիղ ձեւն է ամենուրեք է-ով:

Ամէն բառէն ձեւացած բարդութիւններուն մէջ, երբ երկրորդ բառը բաղաձայնով սկսի, այն պարագային վ՛աւելնայ ա յօղակապը, եւ ամէնին է տառը ե-ի կը փոխուի:

ԱՄԷՆ - ամենասիրելի, ամենաբազմ, ամենաբանկազին, ամենամեծ, ամենակալազ, ամենապաւ հեն...:

Իսկ երբ երկրորդ բառը ճայնաւորով սկսի, այն պարագային ամէն կը մնայ անփոփոխ:

ԱՄԷՆ - ամենընտիր, ամենօրինակ, ամենիմաստ...:

Այս երկրորդ խումբին կը պատկանի մեր ամենուրեքը, ձեւացած ամէն եւ ուրեք բառերէն: Ուրեք՝ դրաբարի մէջ կը նշանակէ տեղ. ամենուրեք կը նշանակէ ամէն տեղ:

Այս առիթով հարկ է ըսել որ կարգ մը զրոյներ կը սիրեն կրկնել ա-ը, բարդութիւններու մէջ, եւ գրել՝ օրինակի համար, ամենաառաջ, ամենամեծ, ամենաարի, ամենազգու:

Եւ ասոնց նմանութեամբ կը դործածեն նաեւ ամենաընտիր, ամենաիմաստուն, եւ այլն...:

Ասոնք չափազանցութիւններ են, եւ կը համարին որ առաջ կու գան հայերէնի բարդութեան հիմնական կանոններու անգիտութենէն: Հայերէնը միշտ ալ խուսափած է կրկին ճայնաւորներու զուգորդութենէն, մանաւանդ նոյն ճայնաւորին կրկնութենէն, ինչպէս է առ: Այնքան որ երբ հարկ եղած է թարգմանել օտար անուն մը՝ որուն մէջ երկու ա-եր հանդիպին, այդ երկու ա-երուն մէջ դրուած է ուրիշ տառ մը, և կամ յ: Այսպէս Abraam եղած է Աբրահամ, Isaac եղած է Իսահակ, Joannes եղած է Յովհաննէս, Յովհաննէս:

Դառնալով մեր խնդրին, լաւագոյն կը նկատենք ըսել ամէնէն առաջ, ամէնէն իմաստուն, ամէնէն անոյշ, ամէնէն արագ, քան թէ կրկնել այդ առ-երը, որոնք դեռ աւելի կը տափակցնեն մեր հնչումները:

Կան ալ որ այս երկրորդ պարագային, այն է ամէնէն դործածելու ատեն, ամէն բառի է տառը ե-ի կը փոխեն. ինչո՞ւ. ոչ մէկ հարկ կամ պատճառ կայ փոխելու: Գրաբարի համար անհրաժեշտութիւն է այդ. բայց աշխարհաբարի մէջ սովոր ենք պահել այդ է տառը. եթէ վրնանք գրել պարտէզի, Մովսէսի, ինչո՞ւ պիտի չկարենանք գրել ամէնէն: Հինցած սովորութիւն մըն է գրել ամէնէն, որ կէս դրաբար է եւ կէս աշխարհաբար:

Ասիկա անշուշտ վերի մեր ըսածին հակառակը չէ. որովհետեւ պարագան, ուր կը պահանջէինք գրել ամէնա, եւոյլ, կը պատկանի բարդութեան ընդհանուր օրէնքին, որուն մէջ գրափոխութիւնը հիմնական պահանջ է թէ՛ դրաբարի եւ թէ՛ աշխարհաբարի մէջ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Շ Ն Ո Ր Հ Ա Կ Ա Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Մ Բ Ս Տ Ա Յ Ա Վ Ե Ն Ք

ԱՍԼԸՆ Ա. — Եթէ ապրի (Քերթումներ): Թեհրան, տպ. Մոդերն, 1957, էջ 67: Հրտ. Նոր էջ, Գիրք 7:

ԱՐՄԷՆ ԱՆՈՅԾ. — Երկիր խոսիքի (Քերթումներ): Գահիրէ, տպ. Յուսաբեր, 1956, էջ 109:

ԱՐՇԱԻՐ ՄԿՐՏԻԶ. — Չորս հոգմերը եւ ես (Քերթումներ): Թեհրան, տպ. Մոդերն, 1957, էջ 77: Հրտ. Նոր էջ, Գիրք 6:

ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ ԲԺ. Օ. Գ. — Ճգնազանդ ահազանդ: Պէյրութ, 1956, էջ 340:

ԹԱԿԵՆՈՒՆԱՆ ՅՈՎՍԷՓ. — Հին Յունաստանի առասպելները: Թեհրան, տպ. Մոդերն, 1955, էջ 91:

ԽԱՆԵՆՅ Գ. — Ամբողջ սրտով (Քերթումներ): Թեհրան, տպ. Մոդերն, 1957, էջ 60: Հրտ. Նոր էջ, Գիրք 8:

ՄԱՆԿՈՒՆԻ Ն. Լ. — Աերոր աղբարը: Երկրորդ հատոր: Նիու եորք, տպ. Կոչնակ, 1957, էջ 223:

ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ Յ. — Աստուածաշունչը եւ աշխարհաբարը: Խաբանդուլ, տպ. Մարմարա, 1956, էջ 62: Մատենաշար Մարմարա, քիւ 1:

ՄԿՐՏՁԵԱՆ Լ. — Հայկական վերածնութեան հարցի ուսումնասիրութիւնը Խորհրդային Հաստատում: Միւնիխ, 1957, էջ 52 (մեծադիր, վիմատիպ):

ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ ՅՈՎՍԷՓ (ՅԵՐԵՆՅ). — Թորոս Լեւոնի (Վէպ ազգային, պատմական կեանք): Պէյրութ, տպ. Տօնիկեան, 1957, էջ 320:

ՏԵՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԱՐՄԵՆԱԿ. — Մեծ գերին (Արտաւազ): Թատերախաղ երեք արարով: Փարիզ, տպ. Ա. Տէր Յակոբեան, 1957, էջ 46:

★

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ի ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ: Էջմիածին, տպ. Մայր Աթոռ, 1956, էջ 332:

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԿՐԻ ԾՈՅԻՆ ՄԷԶ. — Ռուսական պատմական պատկերները: Պոլսեան Հայաստանէն: Պոլսէր, տպ. Նոր Կյանքի, 1956, էջ 50:

★

BELARDI WALTER — Ittito Ki-Es-Sar, Greco Keir. (Estratto dalla «Rivista degli Studi Orientali, Vol. XXIII»). Roma, 1948, pg. 81.

BOYADJIAN C. ZABELLE — Etchmiadzin. A drama in three acts and six scenes. (Hayastanyaitz Yegheghetzy Publ. No. 4).

CHAMBERS Ada Pierce — In an Anatolian Valley. Toronto, The Ryerson Press, 1957, pg. 251.

ISAHAKIAN Avetik — Abu Lala Mahari. Translated by Zabelle C. Boyajian. New York, 1948.

KHATCHADOURIAN Alice — Les feux du crépuscule. Paris, éd. Debrasse, pg. 44.

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ

Իտալիայ համար . . .	3000 Լիր
Արտասահմանի համար . . .	6 Դոլար
Մէկ թիւը՝ 250 Լիր -	0,50 Դոլար

PRIX DE L'ABONNEMENT ANNUEL

Pour l'Italie . . .	3000 Lires
Pour l'Etranger . . .	6 Dollars
Le Numéro: 250 Lires -	0,50 Dollars

Direzione - Amministrazione - Pubblicità - Abbonamenti — Isola San Lazzaro - Venezia (Italia) - Tel. 60-104
Autorizzazione Tribunale di Venezia, 14 Genn. 1954, N. 153 del Registro. - Proprietario: Congr. Mechitarista di Venezia.
Direttore responsabile: P. MESROBIO Dr. GIANASCIAN. - Tipografia Armena di S. Lazzaro in Venezia